

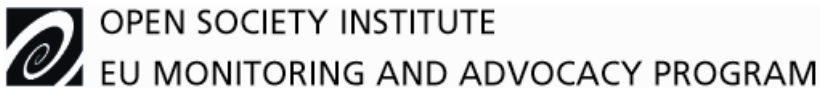

1. Sissejuhatus

Järgnev raport uurib vaimupuudega inimeste võimalusi õppida ja töötada.

Rapordi koostamist toetab Avatud Ühiskonna Instituut.
Kokku uuritakse olukorda 15 riigis.

Iga maa uuringu viivad läbi kohalikud inimesed.
Töö käigus vaadeldakse riigis kehtivaid seadusi.

Töö käigus arutati seadusi ja nende rakendumist vaimupuudega inimestega.

On teada, et kogu Euroopas on vaimupuudega inimestel raskusi oma
põhiõigustest aru saamisega.

Uuring on vajalik selleks, et kaitsta vaimupuudega inimeste õigusi ja luua
neile võrdseid võimalused oma õiguste ja kohustuste mõistmiseks.

Antud uuringu soovitused peaksid julgustama tegevuskavade arendamist, et võimaldada vaimupuudega inimestele ligipääs haridusele ja tööhõivele.

Antud soovitusi saavad vaimupuudega Enese Esindajad kasutada oma töös vaimupuudega inimeste õigusi kaitstes.

Sellel pildil on enese esindaja Ivar. Ta kaitseb oma õigusi !

Selleks, et soovitustest paremini aru saada, palu abi oma tugiisikult.
Abiks on ka sõnastik raporti lõpus, mis seletab raskeid sõnu.

2. Soovitused Eesti Vabariigi valitsusele

Vaimupuudega inimestel on õigus õppida!

1. Peaks üle lugema kui palju vaimupuudega lapsi õpib tavakoolis.
2. Peaks uurima kui palju on tavakoole ja lasteaedasiid kus saavad õppida vaimupuudega inimesed.

Kaasav haridus:

1. Haridusministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumi peaksid tegema paremat koostööd.
2. Peab kokkuleppima kuidas toetada vaimupuudega inimesi kaasavat haridussüsteemi.

4. Peab kokkuleppima kust leida raha toetavate teenustele ja koolidele, et vaimupuudega inimesed saaksid koos teistega õppida.
5. Koolidele peab andma rohkem vahendeid, et nad saaksid sobitusklasse teha ja palgata abiõpetajaid kui klassis on vaimupuudega laps.
6. Seadustesse peaks sisse viima, et kool on kohustatud vastu võtma vaimupuudega õpilase.

Ligipääs haridusele:

1. Haridusministeerium peaks määratlema kohaliku omavalitsuse kohustused selleks, et kõigil vaimupuudega inimestel oleks võimalik kasutada oma õigust haridusele.

2. Peab kontrollima, kas kohalik omavalitsus täidab oma kohustusi.

Kas nad kaotavad takistused koolis (näiteks: transport, isiklik abistaja koolis või lasteasutuses).

Lapsevanema õigused:

1. Lapsevanema soovidega peab arvestama vaimupuudega lapse kooli suunamisel.

Iga pere tahab, et laps õpiks kodu lähedal koolis.

Õpetajate koolitus:

1. Tavakooli õpetajatele peab korraldama rohkem koolitusi töötamiseks vaimupuudega lastega.

Õpetajad vajavad ka toetust ja selgitusi kaasava hariduse vajalikkuse ning võimalikkuse kohta.

See on Rebecca. Ta on 9 aastane.
Ta õpib tavakoolis lihtsustatud õppekava alusel.

Vaimupuudega inimestel on õigus töötada !

1. Eesti Vabariigi Valitsus peab kontrollima kas kehtivaid seadusi jälgitakse ja rohkem toetama tööandjaid kes võtavad tööle erivajadusega inimese.
2. Eesti Vabariigi Valitsus peab arendama teenuseid, mis toetavad vaimupuudega inimeste töötamist ja looma neile töötamise kohti.
Sotsiaalettevõtteid, kaitstud töö keskusi ja paremat toetatud töö teenust.
3. Eesti Vabariigi Valitsus peab alati arvestama vaimupuudega inimeste erivajadustega .
Kõigis Riiklikes Arengukavades, seadustes ja muudes dokumentides.

Põltsamaa Felixis töötab üheksa vaimse puudega inimest.
Ettevõtte peab erivajadusega inimeste palkamist positiivseks kogemuseks.

Pildil Peedu (vasakul) oma tugiisiku, vahetuse juhi Liiaga.
Foto: Väino Valdmann / AS Põltsamaa Felix

Rehabiliteerimine:

1. Eesti Vabariigi Valitsus peab jälgima, et rehabilitatsiooniplaan keskenduks inimese individuaalsetele vajadustele.

2. Rehabiliteerimise teenuste nimekirja peab täiendamine paindlike, ka vaimupuudega inimestele sobivate teenustega.

Rehabiliteerimine peaks enam keskenduma vaimupuudega inimeste tulevasele tööelule ja neid selleks ette valmistama. Inimestele tuleb anda nii elukutse kui ka psühholoogiline ettevalmistus töömaailma sisenemiseks.

Töövõimetuse hindamine:

1. Töövõimetuse hindamise protsessi peaksid olema aktiivsemalt kaasatud inimene, kellele hinnangut määratakse.

Samuti peaks osalema tema vanem, vanemad või eestkostja ning sotsiaaltöötaja. See aitaks muuta hindamisprotseduurid inimesele arusaadavamaks ning selgemaks.

Tööturu programmid ja teenused:

1. Ühtlustada tööhõivealased teenused vaimupuudega isikutele:

Lisada ka kaitstud töö keskused riikliku hoolekandeprogrammi või motiveerida kohalike omavalitsusi looma kaitstud töö keskusi.

Aktiivsed tööturumeetmed:

1. Tööhõiveametid peavad ka erivajadustega inimestele korraldama töö õppimise kursusi.

Eesti Vabariigi Valitsus peab tagama vaimupuudega isikutele võimalused osaleda aktiivsetes tööturumeetmetes.

Töötamise toetamine:

1. Eesti Vabariigi Valitsus peab kindlustama rahastamise ja toetused vaimupuudega inimeste kaitstud töö keskuste loomiseks ja arendamiseks.
2. Eesti Vabariigi Valitsus peab suurendama toetatud töö teenuse arendamist ja rahastamist.
Ta peab tagama jätkusuutlikku ning ajaliste piiranguteta nõustamise ning toetussüsteemi töötavale vaimupuudega inimesele ja tema tööandjale. Vaimupuudega inimene vajab pidevat toetust.
3. Eesti Vabariigi Valitsus peab suurendama toetust tööandjale, kelle juures töötab vaimupuudega või liitpuudega inimene.
4. Puuetega inimestele töökohtade kohandamise arendamine.
Vajalik on töökohtade kohandamise teenuse väljatöötamine, tööandjate nõustamine, töökohtade kohandamise rahastamise selgitamine ja lihtsustamine. See innustaks tööandjaid puuetega inimesi tööle võtma.

Kutseõpe:

1. Eesti Vabariigi Valitsus peab tagama, et vaimupuudega inimeste kutseõpe ja psühholoogiline ettevalmistus viiakse läbi kaasavas vormis.
Säilitada ja arendada tuleks ka olemasolevat vaimupuudega inimestele mõeldud kutseõpet.

Elukestev õpe:

1. Eesti Vabariigi Valitsus peab jälgima ja toetama vaimupuudega inimeste täiskasvanuhariduses osalemise võimalusi.
2. Tööturuamet peab organiseerima vaimupuudega inimeste tööalast ümberõpet ja täiendõpet.
3. Peab jälgima, et ka neil erivajadustega inimestel kes ei suuda puude raskuse tõttu töötada oleks võimalus tegeleda töösarnase tegevusega.

SEIRE LIGIPÄÄS HARIDUSELE JA TÖÖHÕIVELE LIHTSAS KEELES

3. Haridus

Erivajadustega inimeste hariduse saamise küsimustega tegeleb Eesti Vabariigi Haridusministeerium

Eesti Vabariigi haridusminister Tõnis Lukas

3.1 Õigus haridusele

Eesti Vabariik tagab kõikidele lastele õiguse haridusele.

Eesti riigi põhiseaduse paragrahv 37 ütleb, et igaühel on õigus haridusele.
Hariduse kohta kehtib mitu palju seadusi.

Eesti Vabariigi Haridusseaduses on öeldud, et riik ja kohalik omavalitsus peavad kindlustama Eestis igaühele võimaluse koolis käia ja pidevalt õppida.

Eesti riik on oma seadustes arvestanud, et õppimine kestab kogu elu.

Õppimise viis ja eesmärgid peavad arvestama õppija vanust ja erivajadusi.
Eesti seadusandlus toetab puuetega laste haridust.

Sõltuvalt õpilaste erivajadustest võib põhikool ja gümnaasium olla erivajadustega õpilaste kool või sanatoorne kool.

Erivajadustega õpilaste kool on keha-, kõne-, meele- ja vaimupuuetega ning psüühikahäiretega, samuti kasvatusel eritingimusi vajavatele õpilastele. Sanatoorne kool on tervisehäiretega õpilastele, seal nad õpivad ja saavad vajalikku ravi.

Seadus kinnitab ka põhikoolis ja gümnaasiumis kasutatavad õppekavad nii tavakoolis õppivatele lastele kui ka erivajadustega lastele.

Kutseõppeasutuse seadus loob puuetega inimestele eritingimused õppimiseks kutsekoolis.

Seaduse järgi võivad erivajadustega, ka vaimupuudega lapsed õppida oma elukohajärgses tavakoolis.

Alati pole kohalik omavalitsus võimaldanud soodsate tingimuste loomist puuetega laste õpetamiseks kodu lähedal.

Sel juhul on puudega või eriabi vajavatel lastel õigus õppida kõige lähemas tingimustele vastavas koolis.

Õpilasel on õigus valida oma huvidele ja võimetele vastav kool.

Õpilane saab valida õppeaineid koolis õpetatavate valikainete piires.

Õpilane võib õppida individuaalse õppekava järgi.

3.2 Eesti haridussüsteem

Eestis peavad koolis käima lapsed vanuses 7-17.a.

Lapsevanem võib nõustamiskomisjonilt taotleda oma lapse koolimineku edasilükkamist.

Inimestel, kes on üle 17 aasta vanad, on võimalik edasi õppida päevases, öhtuses ja kaugõppe vormis.

Lapsevanemad on esitanud haridusministrile ettepaneku, et vaimupuudega lapsed peaksid koolis käima 21. eluaastani.

Minister ei ole sellele ettepanekule veel vastanud.

Põhiharidus on kõige olulisem osa lapse kooliteest.

Põhihariduse saamiseks peab õppima 1-9 klassis

Ilma põhihariduseta ei saa paljusid asju edasi õppida.

Riigikoolid ja munitsipaalkoolid peavad vastu võtma kõik nende teeninduspiirkonna 7. kuni 17. aastased lapsed.

Kui kool võtab vastu erivajadustega lapsed, peab ta neile tagama sobivad tingimused.

Erivajadustega lastele võib nõustamiskomisjon soovitada ka eriklasse.
Sellistes klassides on tavaliselt vähem õpilasi kui harilikus klassis. Eriklasse moodustatakse tavaliselt linnades ja suuremates keskustes, sest seal on rohkem inimesi, kes neid vajavad.

Selliseid klasse on 4 tüüpi:

- tasandusklassid õpiraskustega laste õpetamiseks
- abiklassid kerge vaimupuudega laste õpetamiseks
- toimetulekuklassid mõõduka vaimupuudega laste õpetamiseks
- hooldusklassid raske ja sügava vaimupuudega laste õpetamiseks

Kui kool ei suuda erivajadustega lapsele sobivaid tingimusi luua, on 1. – 9. klassi õpilasel õigus koduõppele.

3.3 Puude astme määramine kooli valimiseks

Võimetele sobiva õppekava või kooli soovitab puudega lapsele uuringute põhjal nõustamiskomisjon.

Erikooli ja eriklassi võetakse õpilane vastu lapsevanema kirjaliku avalduse ning nõustamiskomisjoni otsuse alusel.

Nõustamiskomisjon saab lapse kooliskäimise suhtes teha ainult soovitusi. Kui lapsevanem ei ole nõus komisjoni otsusega ning ei soovi oma lapse õppimist erikoolis või eriklassis, ei saa last erikooli saata.

Lapse õiguse konventsiooni kohaselt ei tohi last eraldada vanematest vastu nende tahtmist.

Lapsevanem peab valima lapsele parima õppimise variandi.

Kuid ikkagi tuleb kõige rohkem arvestada lapse huvidega.

Vanemad peavad kindlustama lapse suunamise ja juhendamise vastavalt tema vanusele ja võimetele.

See võib olla tavakooli eriklass, koduõpe, individuaalõpe või erikool.

3.4 Riiklik hariduspoliitika

Eesti riigis peetakse haridust väärtuseks.

Riigi hariduspoliitikaga tegelevad Riigikogu ja Vabariigi Valitsus.

Riigikogu võtab vastu haridusega seotud seadusi.

Valitsus jälgib nende seaduste täitmist.

Eesti hariduspoliitika põhiseisukohaks on, et igal Eesti elanikul on õigus võimetekohase hea hariduse saamiseks.

Sealjuures ei ole tähtis tema sugu, vanus, vaimne ja füüsiline tervis, majanduslikud võimalused ja elukoht.

Eesti hariduspoliitika tunnustab vaimupuudega inimeste võrdsete võimaluste ja õppimise vajadust.

3.5 Hariduspraktika

3.5.1 Õppekavad ja toetus

Põhiharidust on võimalik Eestis saada kolme erineva riikliku õppekava alusel:

- **Põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava**
- **Põhihariduse lihtsustatud õppekava**
- **Toimetuleku riiklik õppekava**

Riikliku õppekava alusel koostab iga kool oma õppekava.

Tava-põhikooli õppekava on kõikidele õpilastele, ka erivajadustega lastele ühesugune.

Erivajadustega laste koolide õppekavad koostatakse eraldi erinevate koolitüüpide jaoks.

Need järgivad riiklikku õppekava.

Riikliku lihtsustatud õppekava järgi õpivad kerge vaimupuudega õpilased.

Toimetuleku riikliku õppekava järgi õpivad mõõduka ja raske vaimupuudega lapsed.

Nõustamiskomisjon vastutab lapsele võimetekohase õppekava ja õppevormi soovitamise eest.

Erivajadusega lapsed käivad ikka sagedamini tavakoolis.

Õpiabi (eripedagoogi abi, logopeedi tugi, parandusõpe, pikapäevarühmad) pakuvad eripedagoogid kas koolis või kodus.

Lisaabi vajaduse kava tehakse igale lapsele eraldi.

3.5.2 Individuaalne õppekava

Individuaalne õppekava on kirjalik dokument.

See kirjeldab erivajadusega õpilase vajadusi õppimisel.

Üha enam soovitatakse Eestis puudega lapse tavakooli tulemisel koostada individuaalne õppekava.

Seda tuleks kasutada siis, kui lapse erivajadus ei nõua lapse suunamist erikooli.

Individuaalses õppekavas peab olema kirjas, mida lapsele õpetatakse ja millist eriabi ta vajab.

See kava peaks arvestama lapse erivajadustega.

See kava võidakse koostada ühe või mitme aine õppimiseks.

Kava võib koostada ka kogu programmi ulatuses.

Ometi on lapsi, kes millegipärast veel eriõpetust ei saa.

3.5.3 Õpetajakoolitus

Riik peab kindlustama puuetega laste õpetamisel hea tasemega õpetajate täiendkoolituse.

Kõrgkoolides koolitatakse eripedagooge, sotsiaalpedagooge ja logopeede.

Õpetajad õpivad koolis kuidas töötada erivajadustega õpilastega.

Seega noored õpetajad on ette valmistatud töötamiseks erivajadusega õpilastega.

Eesti õpetajad vajaksid lisakoolitust erivajadustega õpilaste kaasamise osas. Nende osa erivajadustega õpilaste kaasamisel kodukoha kooli on väga tähtis.

3.5.4. Kaasav haridus

Eestis rõhutatakse kõikide laste võrdset õigusest haridusele.

Seaduste põhjal on olemas võrdseks hariduseks võrdne võimalus kõigile.

Ometi ei saa enamus erivajadusega lapsi õppida kodukoha koolis, sest puuduvad vajalikud vahendid ja raha.

Ei ole toetusi ja teenuseid, mis toetaksid erivajadustega laste õppimist tavakoolis koos teiste eakaaslastega. Koolidel pole aga piisavalt teadmisi, oskusi ja kogemusi

Õpetajatel puuduvad vajalikud teadmised erivajadustega laste õpetamiseks. Nad arvavad, et ei tule toime samal ajal nii tavaõpilaste kui ka erivajadustega õpilaste õpetamisega.

3.5.5 Alusharidus – (1-3 klass)

Seaduse järgi võib valla või linnavalitsus moodustada lasteasutuses sobitusrühmi või erirühmi.

Rühma avamiseks on vaja lasteasutuse juhataja ettepanekut.

Sobitusrühmas käivad puudega lapsed koos teiste lastega.

Erirühma kuuluvad ainult puudega lapsed.

Puudega laps võetakse sobitus- või erirühma vastu vanema kirjaliku avalduse ja nõustamiskomisjoni otsuse alusel.

Sobivate tingimuste loomise eest vastutab asutuse juhataja.

Probleem tekib, kui omavalitsusel pole raha lapse lasteaiakoha jaoks.

Võib juhtuda, et omavalitsusel pole raha ka lapse saatmiseks kaugemal asuvasse lasteaeda, kus on tema jaoks head tingimused.

Vanematel on suhteliselt raske panna oma vaimupuudega last tavalisse lasteaeda.

Kui lapsel on vaja isiklikku abistajat selleks, et õppekava järgida, peab vanem ta ise palkama.

Samuti nõuab puudega lapse käimine tavalises lasteaias vastuvõtlikke töötajaid ja mõistvaid kohaliku omavalitsuse töötajaid.

Lasteaiad ja erilasteaiad nõuavad, et vaimupuudega lastel oleks tugiõpetaja.

Eestis see teenus puudub.

3.5.6 Üldharidus –(1-12 klass)

Haridusseaduse järgi võib puudega lapsi õpetada elukohajärgses koolis, kus on loodud vajalikud tingimused.

Lapsevanemal on võimalus panna oma laps erikooli asemel tavakooli või erakooli.

Pole olemas aga seadusi, mille järgi saaks kool kohandada oma tingimusi lapse vajaduste järgi.

Vajalik toetus võrdsete võimaluste ja kaasamise elluviimiseks ei ole seadustega reguleeritud.

Lapsevanem võib jätta lapse ka koduõppele.

See annab lapsele ja vanematele võimaluse jätta laps koju elama.

Siis pole vaja teda saata kodust väga kaugele erikooli.

Kuid lapse õpetamise seisukohast ei ole see hea.

Lapse koduõppele jätmine piirab tema suhtlemisvõimalusi.

See on suureks takistuseks lapse arengule.

Samuti paneb see vanemate õlgadele väga suure koormuse.

3.5.7 Põhiharidus (1-9 klass)

Põhihariduse (1-9 klassi) omandamiseks on vaimupuudega lapsel Eestis järgnevad võimalused:

- tavakoolis individuaalse õppekava alusel
- toimetulekukoolis mõõduka vaimupuude korral
- abikoolis kerge vaimupuude korral
- hoolduskoolis raske või sügava vaimupuudega või liitpuudega lastele

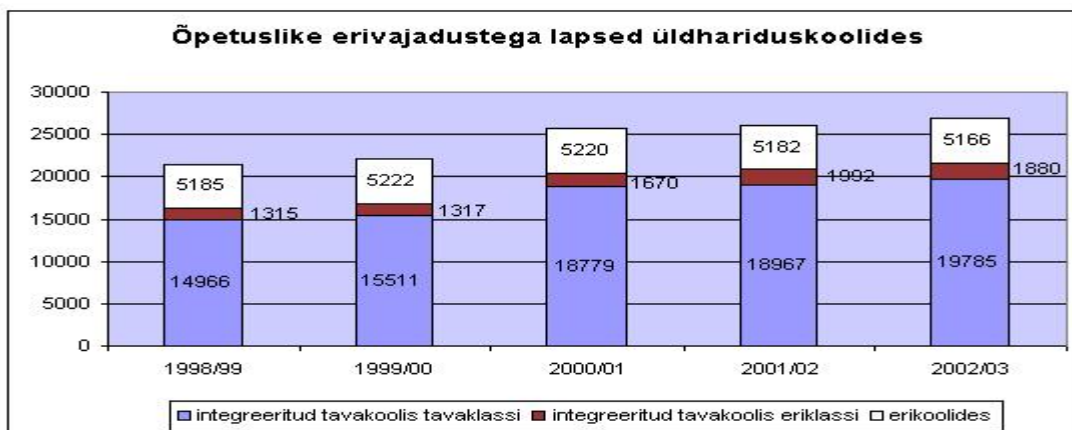
Üldhariduskoole oli 2006/2007 õppeaastal 601.

Täpne vaimupuuetega laste arv üldhariduskoolides pole teada.

Nagu jooniselt näha, on erivajadustega õpilaste arv üldhariduskoolides iga aastaga kasvanud (vaata joonist).

Põhjus selleks võib olla vanemate muutunud suhtumine.
Põhjus on ka selles, et tekkinud on rohkem võimalusi õppimise toetamiseks.

Vaja on rohkem teenuseid ja toetusi mis toetaksid vaimupuudega laste võimalusi õppida kodu lähedal tavakoolis!!

3.5.8 Erikoolid

Vastavalt vajadusele moodutab Haridus- ja Teadusministeerium, vallavalitsus või linnavalitsus koole tervisehäiretega ja puuetega lastele.

Õpilased, kes vajavad eriõpet, eriabi, kasvatuse eritingimusi või ravi, võivad õppida erikoolis, sanatoorses koolis või kodus.

Erivajadustega laste koole oli 2006 õppeaastal 46.

3.5.9. Kutseharidus

Kutseharidust reguleerib Eestis Kutsehariduse seadus.

Kutseõppeasutuse seadus reguleerib spetsiaalselt puuetega inimeste võimalusi õppida kutsekoolis. Valitsuse määrus puuetega inimeste kutsealasest koolitusest tagab erivajadustega inimestele võimaluse omandada esmast kutseharidust

Kutsehariduse ülesanne on pakkuda mitmekülgsid ametioskusi.

Peale põhihariduse saamist võivad erivajadusega lapsed ja noorukid edasi õppida keskkoolides ning kutsekoolides.

Õpilased, kellel ei ole põhiharidust, saavad samuti kutsekoolides ametit õppida.

Suurim probleem puuetega inimeste vastuvõtul kutsekõppekeskustesse on sobivate töötajate puudumine.

Muret teeb veel see, et suur kool ei sobi vaimupuudega noortele, kuna nemad vajavad individuaalsemat lähenemist.

Üldjuhul õpib erivajadustega õpilane tavalises rühmas.

Erivajadusega õppurile koostatakse individuaalne õppekava, lähtudes tema rehabilitatsiooniplaanist.

Individuaalsetes kavades peab sees olema sotsiaalseks toimetulekuks vajalik koolitus.

See on vajalik, sest kutseõppe eesmärgiks on õpilase osavõtt ühiskonnaelust ja tööelust.

Vähe on kutseõppe võimalusi vaimupuudega noortele.

Tallinnas asub Astangu Toimetulekukeskus.

Astangu Toimetulekukeskus on riiklik kutserehabilitatsiooni keskus.

Ühest riiklikust üle-Eestilisest kutserehabilitatsiooni keskusest, kus võivad erinevate erivajadustega inimesed õppida, on liiga vähe.

Vähe on mõeldud ilma põhihariduseta noorte õppimisvõimalustele!

Õigused õppida peale koolikohustuse lõppemist (17-aastaseks saamisel) vaimupuudega inimestel puuduvad.

Eriti raskes olukorras on raske ja sügava vaimupuudega inimesed, kellel puuduvad tihti võimalused õppida oma kodukoolis.

Enamasti on nad sunnitud õppima internaatkoolis, kodust eemal, sest elukohajärgses koolis pole võimalusi või soovi erivajadusega last õpetada. *Väiksemates asulates on raske ja sügava vaimupuudega inimestel enamasti võimatu peale 17-aastaseks saamist kodukohas õpinguid jätkata.*

3.5.10 Koduõpe

Koolikohustust võib täita ka kodus õppides.

Seda saab taotleda perearst, eriarst või lapsevanem.

Koduõppele on tervislikel põhjustel õigus 1.-9. klassi õpilasel, kelle elukohale lähimas koolis puuduvad võimalused tema puudele vastavate tingimuste loomiseks.

Elukohas õppiv õpilane on vastava kooli ja klassi õpilaste nimekirjas märkusega «koduõppel». Ta on kooli õpilaste nimekirjas.

Tihti on tavakooli nimekirjas vaimupuudega lapsed, kes on hoopis koduõppel. See ei ole kaasamine!

3.5.11. Tööalane koolitus

Töötu sotsiaalse kaitse seadus näeb ette spetsiaalseid koolitusi töötutele inimestele kas individuaalselt või grupis kuni kuueks kuuks.

See koolitus võib olla kutsetreening – oskuste ja kogemuste omandamine. See võib olla ka tööl hakkamasaamise psühholoogiline treening.

Tööhõiveamet ei organiseeri vaimupuudega inimestele ametikoolitusi.

Tööhõiveameti kaudu saab minna töötamise kohta praktikale !

3.5.12. Täiskasvanuharidus ja elukestev õpe

Töökogemused ja täiendkoolitus on saanud hariduse osaks.

Elukestva õppe rakendamine Eestis nõuab uute võimaluste otsimist.

Riik on võtnud oma kohustuseks õpetajate ja riigiametnike koolitamise, et pakkuda täiendkoolitust neile, kes seda vajavad.

Ka seadused toetavad töötute kutseõpet.

Üldiselt on Eestis puuetega inimestel ikkagi väga vähe kutseõppe, ümberõppe ning täiendkoolituse võimalusi.

4. Töehõive

Puuetega inimeste toimetuleku, toetuste ja töötamise võimalustega tegeleb kõige rohkem Eesti Vabariigi Sotsiaalministeerium

Eesti Vabariigi sotsiaalminister Maret Maripuu

4.1 Seadused

Põhiseaduses on kirjas, et kõigil inimestel on õigus vabalt valida tegevusala, elukutset ja töökohta.

Seal on ka kirjas, et riik korraldab kutseõpet ja abistab tööotsijaid töö leidmisel.

Puuetega inimeste töehõive kohta eraldi seadusi ei ole.

Kõik töehõivet puudutavad seadused kehtivad ka puuetega inimeste kohta. *Töötamise kohta kehtib palju seadusi. Vaata Lisadest.*

4.2 Töövõime

Püsiva töövõimetuse, selle tekkimise aja, põhjuse ja kestuse määrab kindlaks pensioniameti arstlik ekspertiisikomisjon või psühhiaatri eriharidusega ekspertarst.

Alates 16. eluaastast kuni 65-aastaseks saamiseni võib töövõimetuse tuvastamise ekspertiisi taotluse esitada arst.

Arst täidab isiku kohta taotluse ja isik kinnitab oma allkirjaga, et on teadlik ekspertiisi eesmärgist.

Juhul, kui töövõime piiramist soovib piiratud teovõimega isik, ei pea ta selleks oma esindaja nõusolekut saama.

Arst saadab ekspertiisidokumendid edasi Pensioniametile.

Pensioniameti Ekspertiisikomisjon vormistab kirjaliku otsuse arstliku töövõimetuse ekspertiisi tulemustega.

4.3 Arstlik ekspertiisikomisjon

Pensioniameti arstlik ekspertiisikomisjon vastutab nii puudeastme kui ka töövõime kaotuse määra määramise eest.

Igal piirkondlikul Pensioniametil on oma Komisjon.

Komisjon koosneb vähemalt kahest arstist.

Töövõimetuse määramise otsus langetatakse arsti poolt esitatud dokumentide alusel.

Taotleja ja tema vanemad ei osale ekspertkomisjoni koosolekul.

Isik võib ekspertiisikomisjoni otsuse edasi kaevata.

Seda saab teha Sotsiaalkindlustusameti juures olevale Vaidluskomisjoni talitusele. Kaevata võib kolme kuu jooksul otsusest teadasaamisest.

Sel juhul viiakse läbi täiendav ekspertiis.

Komisjon määrab töövõimetuse määra.

Komisjon kirjeldab oma otsust protsentides %.

Näiteks töövõime kaotus 80%.

Komisjon ütleb millal peab uuesti töövõimet mõõtma tulema.

4.4. Töövõimetuse määr

Töövõimetuse määramisel lähtutakse meditsiinilistest normidest.

Püsival töövõimetusel on kaks astet:

- **Täielikule töövõimetusele** vastab töövõime kaotus 100 protsenti (%).
Täielikult töövõimetu on inimene, kes haiguse või erivajaduse tõttu üldse ei saa tööd teha.
- **Osalisele töövõimetusele** vastab töövõime kaotus 10-90 protsenti (%).
Osaliselt töövõimetu on inimene kes saab tööd teha vähem aega kui teised või kes peab otsima oma erivajadustega sobiva töö.

Vaimupuuetega inimeste töövõime kaotuse protsent on jagatud nelja gruppi.

Neli töövõimetuse gruppi on:

- **I grupp** – 30-40-protsendiline töövõime kaotus.
Sellesse gruppi kuulujatel on tavakooli lõpetamise (või puudega inimeste erikoolis eriala omandamise) järel säilinud võime edasi õppida. Neil ei ole raske osavõtta sotsiaalsest elust.
- **II grupp** – 50-70-protsendiline töövõime kaotus.
*Siia kuuluvad vaimupuudega inimesed, kes vajavad toetust ja abi iseseisvaks toimetulekuks.
Siia kuuluvad need inimesed, kes oma erivajadusest hoolimata on suutelised sobivat lihtsat eriala õppima.*
- **III grupp** – 80-90-protsendiline töövõime kaotus.
*See määratakse raske vaimupuudega inimestele. Nemad vajavad abi suhtlemisel ja palju harjutamist tööl käimiseks.
Need inimesed vajavad rohkem toetust ja abi*
- **IV grupp** - täielik (100-protsendiline) töövõime kaotus.
Neil inimestel on väga keeruline töötada oma erivajaduste tõttu. Need inimesed on sügava puudega ja tavaliselt ei tööta.

4.5 Teovõime

Teovõimeline isik on 18-aastane või vanem inimene kellel on õigused ja kohustused ning seadustest tulenevad vastutused.

Isiku teovõimet saab piirata ainult seaduses ette nähtud juhtudel ja korras. Seda saab teha ainult läbi kohtu kohtunik.

Kui isiku teovõimet piiratakse määrab kohtunik talle eestkostja.
Perekonnaseaduse järgi otsustab eestkoste seadmise kohus.

Eestkoste ja piiratud teovõime määratakse kohtuotsusega, kus märgitakse, milliseid tehinguid saab piiratud teovõimega isik teha ilma eestkostja nõusolekuta.

Piiratud teovõime ei ole sama, mis piiratud töövõime!

Piiratud teovõimega isik võib olla töötaja Töölepingu seaduse järgi.

*Eestkostja nõusolekul võib piiratud teovõimega isiku tööle võtta.
Eestkostja nõusolekut on vaja töösuhte alustamiseks, sest see toob kaasa kohustusi.*

*Nõusolek võib olla suuline või kirjalik.
Töölepingule kirjutab piiratud teovõimega isik alla ise.*

Juhul kui vaimupuudega ja piiratud teovõimega isik kahjustab teisi isikuid, vastutab teo eest eestkostja.

4.6 Töövaidluskomisjon

Töövaidluseks loetakse lahkarvamust, mida pooled ei ole suutnud lahendada omavahelise kokkuleppe teel.

Põhiseadus ütleb, et töövaidluste lahendamise korra määrab kindlaks seadus.

Nii tööandjal kui töötajal on õigus pöörduda töövaidluse lahendamiseks kas Töövaidluskomisjoni või kohtusse.

4.7 Rehabilitatsioon

Rehabiliteerimine on tegevus inimese oskuste arendamiseks.

Rehabilitatsiooni eesmärk on inimese toimetuleku oskuste suurendamine ja toetuse vajaduse vähendamine.

Rehabiliteerimise protsess on jaotatud kahte etappi.

- *Aktiivse rehabiliteerimise etapp,*
- *Toetava ja toimetulekuvõimet säilitava rehabiliteerimise etapp.*

Aktiivne rehabiliteerimine toimub rehabilitatsiooniasutuses rehabilitatsioonimeeskonna poolt.

Rehabilitatsiooni meeskonnas on : arst, psühholoog (kutsenõustaja), sotsiaaltöötaja, tegevusterapeut, meditsiiniõde.

Meeskonda kaasatakse vastavalt vajadusele ka teisi eksperte.

Sotsiaalministeeriumi poolt kinnitatud rehabilitatsioonikeskused on enamasti suuremates linnades.

Keskused pakuvad psühholoogilist ja psühhiaatrilist nõustamist, logopeedi ja psühhoterapeudi vastuvõtte.

Igal keskusel on ka oma eriteenused. Nendeks võib olla nõelravi, mudaravi, soolaravi, hobuteraapia ja nägemise või kuulmise konsultatsioonid.

16 – 65-aastase puuetega isikutele makstakse rehabilitatsioonitoetust.

Vaimupuudega inimeste jaoks peaks rehabiliteerimine koosnema toetusest hariduses, meditsiinilisest abist ja sotsiaalabist.

Need erinevad toetuse liigid peaksid toimima samaaegselt, kuid mitte tingimata samas kohas.

Rehabilitatsiooni plaani koostab rehabilitatsioonimeeskond.

Meeskond koostab rehabilitatsiooniplaani koostöös inimese ja tema esindajaga.

Isiklik rehabilitatsiooniplaan on kirjalik dokument.

Rehabilitatsiooniplaanis on kirjas millist abi ja milliseid teenuseid inimene vajab.

Plaan annab hinnangu isiku tegevusvõimele, vajadusele kõrvalabi, juhendamise või järelvalve järele.

Plaan koostatakse üheks, kaheks või viieks aastaks.

Plaani kestus oleneb rehabilitatsioonimeeskonna otsusest.

Vaimupuudega laste vanemate arvates on plaanidesse tihti kirja pandud ainult need teenused, mis on kohapeal saadaval ning milleks raha jätkub.

Vaja on rohkem erinevaid rehabilitatsiooni teenuseid!

5. Sotsiaalhoolekanne

5.1 Toetused

Puuetega inimeste sotsiaaltoetuse seadus kindlustab, et puuetega inimeste iseseisvat toimetulekut toetatakse lisakulude osalise hüvitamise kaudu, see tähendab, et riik maksab puudega inimestele toetust.

Puudega inimesed saavad riigilt toetust.

Riik on kehtestanud seitse puuetega inimeste sotsiaaltoetuse liiki:

- *Puudega täiskasvanu toetus*
- *Puudega lapse toetus*
- *Hooldajatoetus*
- *Puudega vanema toetus*
- *Õppetoetus*
- *Rehabilitatsioonitoetus*
- *Täienduskoolitustoetus*

Seaduses on kirjas puuetega inimeste sotsiaaltoetuste liigid, nende saamise tingimused, nende suurused ning määramise ja maksmise kord.

5.2 Pensionid ja toetused

Sotsiaalkindlustusamet maksab puuetega inimesele pensione ja hüvitisi. Riik kompenseerib puuetega inimestele:

1. Töövõime kaotuse tõttu saamata jäänud töötasu

Selleks määratakse inimesele töövõime kaotuse protsent ja makstakse töövõimetuspensionit.

2. Puudest tingitud lisakulud

Seda tehakse sotsiaaltoetuste kaudu

3. Tehnilised abivahendid ja nende kasutamise õpetuse

Nende vahendite loetelu on toodud riigi poolt kinnitatud määruses „Tehniliste abivahendite taotlemise ja soodustingimustel eraldamise tingimused ja kord“

4. Rehabilitatsiooniteenused

Siin lähtutakse inimese vajadustest ja riigi rahalistest võimalustest.

Teenuste ja toetuste saamiseks peab Sul kindlasti peab olema koostatud Rehabilitatsiooniplaan!

Inimestele, kes ei saa mingil põhjusel tööl käia määratakse riigi poolt Pension:

Vanaduspension

Riiklikule vanaduspensionile on puuetega inimestel õigus samadel alustel kui teistel.

Töövõimetuspension

Töövõimetuspension määratakse ainult tööealistele isikutele.

Rahvapension

Püsivalt töövõimetuks tunnistatud isikutel on õigus rahvapensionile. Vaata täpsemalt lisast.

Isikule, kellel on õigus mitmele riiklikule pensionile, määratakse üks riiklik pension tema enda valikul.

Seetõttu ei ole piiratud töövõimega inimesel õigust töötuks jäädes saada peale töövõimetuspensionini ka töötushüvitist.

Piiratud töövõimega isik, kes otsustab tööle minna, saab lisaks palgale töövõimetuspensionini sõltumata töötasu suuruselt.

Töövõimetuspensionini ei võeta ära kui Sa saad töö eest palka!!

Puudega inimese toetused

Puuetega inimeste sotsiaaltoetused sõltuvad puude raskusastmest ja võimest teha tööd.

Töövõime kaotuse määramisel on otsustavaks inimese tervislik seisund ning osaline või täielik võimetus töötada ja endale raha teenida

Toimetulekutoetus

Puuduse korral saavad puudega inimesega pered kõigi teistega võrdsel alustel taotleda toimetulekutoetust.

Seda saab teha juhul, kui pere sissetulek pärast eluasemekulude tasumist jääb allapoole toimetulekupiiri.

Toimetulekupiir on praegu 750 krooni esimese pereliikme kohta ja 600 krooni iga järgneva pereliikme kohta.

Puuetega inimeste sotsiaaltoetusi toimetulekutoetuse määramisel pere sissetulekute hulka ei arvata.

Hooldajatoetus

Lapsevanem või hooldaja, kellel ei ole võimalik puudega lapse või täiskasvanu hooldamise tõttu töötada, saab igakuist hooldajatoetust 240 – 400 krooni.

Toetust makstakse vastavalt hooldatava lapse puude raskusastmele ja vanusele.

6. Tööturupoliitika

Tööturupoliitikat kujundab Sotsiaalministeeriumi Tööturuosakond ja teostab 16 maakondlikku Tööturuametit.

Eesti riikliku arengukava peaesmärk aastani 2010 on saavutada tööealise elanikkonna võimalikult täielik tööhõive.

Eesti riik tahab et võimalikult palju inimesi käiks töö!

Igal aastal võetakse vastu Tööhõive Tegevuskava, mis on kooskõlas Euroopa tööturu plaanidega.

Kõik kavad koostavad omavahelises koostöös Sotsiaalministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium, Siseministeerium.

Kõige rohkem pööratakse tähelepanu individuaalsele tööle riskirühmadega.

Kuid puuetega inimeste tööhõive edendamiseks spetsiaalne riiklik arengukava puudub.

Olemasolevad ressursid ei võimalda teenuste arendamist vaimupuudega inimestele töötamisvõimaluste loomiseks.

Isegi seadusega kehtestatud toetused ei ole alati kättesaadavad.

Vaja oleks luua vaimupuudega inimestele rohkem töötamise kohti !

7. Tööandjate toetamine

Eestis ei ole tööandjale mitte mingisuguseid puudega inimese tööle võtmist kohustavaid seadusi.

Puuetega inimesi töölevõtvatele tööandjatele kehtivad teatud maksusoodustused.

Neid saab uurida Eesti Maksu- ja Tolliameti koduleheküljelt www.emta.ee

Kuigi puudega inimestele kehtib ravikindlustus, peavad tööandjad tasuma ka selle maksu puudega inimese palgalt.

Et soodustada puuetega inimeste tööhõivet, on tööandjale riigi poolt ette nähtud riigi abi puuetega inimeste töölevõtmiseks.

Lisaks võib riik anda abi ka puuetega inimeste töölevõtmisega kaasnevate täiendavate kulude katmiseks.

Niisuguseid kulusid võib põhjustada töökohtade kohandamine, arvestades puudega töötaja vajadusi.

Vajalikuks võib osutada puudega töötaja abistamisega tegelevate inimeste töölevõtmine.

Veel on tähtis kulutus puudega töötaja poolt kasutatavate töövahendite kohandamine või hankimine.

Tööturutoetus

Tööturutoetus tööandjale on tööhõiveameti kaudu taotletav hüvitis osaliselt töövõimetu isiku töölevõtmiseks.

Tööandjatele tööturutoetuse maksmise eesmärk on toetada väiksema konkurentsivõimega isikute tööhõivet ja töötamist. .

Et tööandja saaks tööturutoetust, peab puuetega isik olema kõigepealt Tööhõiveametis töötuna registreeritud.

Puudega isiku tööle rakendamisel aitab Tööturuamet tööandjal kohandada tööruumid ja/või –vahendid, annab vajadusel tasuta kasutada tehnilise abivahendi, abistab tööintervjuul, kui see on vajalik, katab tööandja kulud, mis tekivad seoses puudega isiku juhendamise.

Tööruumide või –vahendite kohandamisel katab tööturuamet 50% kohandamise maksumusest, kuid mitte rohkem kui 30 000 krooni. Tehnilise abivahendi annab tasuta kasutada kuni kolmeks aastaks.

Vajadusel kompenseerib tugiisiku töötasu, tugiisiku teenuse eest tasutakse kuni 1 aasta jooksul, kuid mitte rohkem kui 700 tundi aastas.

Riik maksab osa sotsiaalmaksu töötaja eest, kes saab töövõimetuspensionini.

Riik maksab sotsiaalmaksu 2000 kroonilt, mis on sotsiaalmaksu maksmise aluseks olev kuumäär alates 2007. aastast.

(Näiteks, kui töötaja brutopalk on 9000 krooni, siis nimetatud tööandja peaks maksma sotsiaalmaksu 7000 kroonilt.)

Täieliku töövõimetusega (100%) inimese töölevõtmist Tööturuteenuse seadus ette ei näe.

100% töövõimetusega inimene võib olla täiesti suuteline töötama talle sobival töökohal. Nii ütleb ka sotsiaalministeeriumi koduleheküljel.

8. Tegelik tööelu ja poliitika elluviimine

8.1 Töötuse määr

Töötuse risk suureneb vanuse, madala haridustaseme või lõpetamata haridustee, aegunud teadmiste ja oskuste, puude või eesti keele vähese oskusega.

Eestis ei ole võimalik välja arvutada kui palju vaimupuudega inimesi töötab.

Statistilist arvestust ei peeta puudeliikide lõikes.

Puuetega inimeste töötuse määr on palju kõrgem kui teiste inimeste hulgas.

Puuetega inimestest on enam kui pooled töövõimelises eas, kuid üksnes 12 protsenti neist töötavad.

Puudega inimene saab ennast tööhõiveametis arvele võtta, kuid ei oma õigust töötuletoetusele.

Seetõttu tihti puudega inimesed ennast töötuna arvele ei võta.

8.2 Vaesus

Töötute ja nende perede suur vaesusoht on tingitud väga madalast töötuletoetuse tasemest.

Suur osa töötute abiraha saajate peredest on sunnitud toimetulekuks taotlema toimetulekutoetust.

Uuringuid vaimupuudega inimeste vaesuse kohta ei ole tehtud.

Kuid probleem on olemas, sest enamus vaimupuudega inimestest elatub pensionist ja sotsiaaltoetusest, mis on maksimaalselt 61 % miinimumpalgast.

Tihti loobuvad kerge ja mõõduka vaimupuudega inimesed miinimumpalgaga tööst, kuna tööl käimisega kaasnevad lisakulud ületavad tulusid.

8.3 Aktiivsed tööturumeetmed

Töötute tööturule tagasitulekut toetavad aktiivsed tegevused on olnud vähetahtsad ja kehvasti rahastatud.

Üks passiivse tööturupoliitika tagajärg on suur hulk inimesi, kes on kaotanud lootuse leida tööd ja täielikult loobunud töö otsimisest.

Neid ei kajastata töötute statistikas, kuid nende olemasolu kinnitavad kõik sotsiaaltöötajad.

Ühe osa passiivsetest pikaajalistest töötutest moodustavad vaimupuudega inimest hooldavad isikud.

Vaimupuudega laste vanemad on tihti töötud.

Nad on teenuste puudumise tõttu olnud sunnitud pikaajaliselt kodus viibima ja last hooldama.

Nii on nad kaotanud oma oskused ning soovi osaleda tööturul.

8.4 Kaasav tööhõive avatud tööturul

Vähesed vaimupuudega inimesed töötavad Eestis avatud tööturul.

Liiga vähe on loodud kaitstud töökeskusi.

Töökeskuses töötamine on toetatud ja turvaline, kuid seal makstakse väikest töötasu.

Kaitstud töökeskused aetakse segamini päevakeskustega, kus tegeldakse töösarnase tegevusega, mille eest ei maksta palka.

Kaitstud töökeskusi peaks olema rohkem. Seal töötav vaimupuudega inimene peaks saama töötasu.

Hädavajalik oleks luua rohkem puudega inimestele töötamist soodustavaid toetavaid teenuseid.

Vaimupuudega inimesed vajavad tugiisikut töötamise kohale.

Riiklikus hoolekandeprogrammis võimaldatud toetus on liiga väike juhendaja palkamiseks. Vaimupuudega inimene vajab toetust pidevalt.

Raske ja sügava vaimupuudega inimestel on ka õigus töösarnasele tegevusele.

See peaks toimuma päevakeskuses, sest nad vajavad pidevat toetamist.

Lihtsustatud keeles trükiseid, märke ja viitasid ei arvestata Eestis abivahenditena puudega inimesele.

Selliseid abivahendeid ei ole abivahendite loetelus, seega neid ei kompenseerita.

Vaimupuudega inimestele ei ole mingeid ühiskonna mõistmist edendavaid abivahendeid ette nähtud.

8.5 Toetatud töö teenus

Toetatud töö teenuse eesmärgiks on iseseisvalt või toetatud elamise teenusel viibiva inimese töötamise toetamine tavapäraustes töösuhetes.

Toetatud töö sisuks on nii töövõtja kui tööandja toetamine.

Toetamine tähendab nii töövõtja kui tööandja abistamist, juhendamist, nõustamist.

Toetada saab ka erialaste teenuste (psühholoogi, sotsiaaltöötaja, juristi abi, meditsiinilise abi vahendamine) osutamise kaudu.

Toetamine võib toimuda tööandjale raha andmisega tegevusjuhendaja palkamiseks.

Toetatud töö teenust rahastatakse riigi eelarvest arvestusega 908 krooni kuus ühe psüühikahäirega inimese kohta.

Seda makstakse kas tööandjale või organisatsioonile, mis kindlustab töökohal vajaliku juhendamise.

Toetatud töö teenusel viibivad vaimupuudega inimesed peavad saama palka tööandjalt sõltuvalt töövõimest ja töötatud ajast, kuid mitte vähem kui teised sama tööd tegevad inimesed.

Avatud tööturul töötavate vaimupuudega isikute arv pole teada.

Kaitstud töökeskuste eest vastutab kohalik omavalitsus.

Kaitstud töökeskusi ja sotsialettevõtteid peaks olema rohkem !

Seal on vaimupuudega inimestel turvaline töötada, neid toetatakse kogu aeg. Oluline on leida töösarnane tegevus ka raske vaimupuudega inimestele.

9. Õiguskantsler

Kõikidel inimestel on õigus pöörduda kaebusega õiguskantsleri poole.

Õiguskantsler Allar Jõks

Õiguskantsler kontrollib, et asutused ja ametnikud ei rikuks inimeste õigusi, mis on kirjas Põhiseaduses.

Õiguskantsler kontrollib ka seda, et inimesi kuidagi ei diskrimineeritaks.

Täpsemalt aitab Sul õiguskantsleri töö kohta uurida tugiisik interenetist www.oiguskantsler.ee

Sõnastik

Seire – olukorra ja seaduste uurimine. Vesteldakse inimestega ja mõeldakse kas seadused toimivad nii nagu oleks hea.

Diskrimineerimine – inimeste halb kohtlemine nende erinevuse tõttu teistest

Kohalik omavalitsus – vallavalitsus või linnavalitsus, kus korraldatakse kohalikku elu

Rehabilitatsiooniplaan – spetsialistide koostatud plaan inimesetoimetuleku oskuste suurendamiseks

Tööhõive – näitab, kui palju töövõimelisi inimesi riigis tegelikult töötab

Töövõimetus – olukord, kui inimene ei ole võimeline tervislikel põhjustel töötama

Tööturupoliitika – seadused, mis reguleerivad töökohtade otsimist ja leidmist

Aktiivsed tööturumeetmed – kursused ja koolitused inimestele, kellel ei ole tööd, et aidata neil tööd leida

Riskirühm – rühm inimesi, keda ühendab mingi omadus, mille tõttu on neil raske iseseisvalt eluga toime tulla

Miimumipalk – riigi poolt seadusega kehtestatud palk, millest vähem ei tohi töötajale palka maksta

Hariduspoliitika – seadused, mis reguleerivad hariduse saamist ja andmist

Hariduspraktika – tegelik olukord hariduse saamisel ja andmisel

Riiklik õppekava – riigi poolt kõigile koolidele koostatud õhtne koolitusplaan

Individaalne õppekava – spetsialistide poolt inimesele koostatud talle sobiv koolitusplaan

Sobitusklass – klass, kus õpivad koos tavaõpilased ja puudega õpilased

Kutseõpe – kindlate töösokuste õppimine

Elukestev õpe – inimesed õpivad uusi oskusi ja täiendavad neid terve elu jooksul pidevalt

Lisad

Üldharidust puudutavad seadused

Eesti Vabariigi haridusseadus
 Koolieelse lasteasutuse seadus
 Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus
 Erakooliseadus

Kutsehariduse kohta käivad seadused

Kutseõppeasutuse seadus
 Kutseseadus

Haridusseaduse järgi on Eestis 5 erinevat taset:

- **Alusharidus** – lastesõimed ja lasteaiad kuni laps saab 7-aastaseks
- **Põhiharidus** – 1.- 9. klass, lastele vanuses 7-16.a.
- **Keskharidus** - jaguneb üldkeskhariduseks ja kutsekeskhariduseks. 10.-12. klass, lastele vanuses 16-19.a.
- **Kõrgharidus** – pärast keskhariduse saamist võib edasi õppida ülikoolides.
- **Täiendharidus** - hariduslikud ja kutsealased teadmised ja oskused, et oma tööga paremini hakkama saada.

Töösuhteid reguleerivad järgmised seadused:

- Eesti Vabariigi Töölepingu seadus
- Avaliku teenistuse seadus
- Töö- ja puhkeaja seadus
- Puhkuseseadus
- Töötu sotsiaalse kaitse seadus
- Töötuskindlustuse seadus
- Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seadus
- Sotsiaalhoolekande seadus

Isiku teovõime piiramiseks peab hooldusasutus või lähisugulane esitama põhjendused ja märkima:

- Kuidas eestkostja määramine puudutab avaldaja huve,
- Asjaolud, mis on seaduse kohaselt eestkostja määramise aluseks
- Soovitava eestkostja isiku ja tema kirjaliku nõusoleku
- Piiratud teovõimega isiku arvamuse talle eestkostja määramise ning eestkostja isiku kohta, kui piiratud teovõimega isiku vaimne seisund seda võimaldab.

Rahvapension

Püsivalt töövõimetuks tunnistatud isikutel, kellel pole tööstaaži, on õigus rahvapensionile.

Püsiva töövõime kaotuse korral isikule, kelle töövõime kaotuse protsent on vähemalt 40 ja kellel puudub töövõimetuspensioni saamiseks nõutav pensionistaaž ning ta on elanud Eestis alalise elanikuna või tähtajalise elamisloa alusel vähemalt 1 aasta vahetult enne pensioni taotlemist.

Sõltuvalt töövõime kaotuse protsendist on rahvapensioni suurus püsiva töövõimetuse korral alates 01.07.2007 järgmine:

- töövõime kaotus 40% x 1573,31 = 629,32 krooni;
- töövõime kaotus 50% x 1573,31 = 786,66 krooni;
- töövõime kaotus 60% x 1573,31 = 943,99 krooni;
- töövõime kaotus 70% x 1573,31 = 1101,32 krooni;
- töövõime kaotus 80% x 1573,31 = 1258,65 krooni;
- töövõime kaotus 90% x 1573,31 = 1415,98 krooni;
- töövõime kaotus 100% x 1573,31 = 1573,31 krooni.

Toetused

- Puudega täiskasvanu igakuised toetused on 640 krooni sügava, 420 krooni raske ja 200 krooni keskmise puudega inimesele.
- Puudega lapse igakuine toetus on 1260 krooni raske või sügava puude korral ning 1080 krooni keskmise puude korral.
- Lisaks on puudega inimesel võimalik saada rehabilitatsioonitoetust kuni 800 krooni aastas.
- Kui töötav puudega inimene käinud täiendkoolitusel, on tal õigus saada täiendkoolitustoetust kuni 9600 krooni kolme aasta jooksul.
- Gümnaasiumis, kutseõppeasutuses või kõrgkoolis õppivale puudega noorele makstakse õppetoetust, kui tal on puude tõttu õppetöös lisakulutusi. Õppetoetust makstakse 100-400 krooni kuus vastavalt tegelikele kuludele.

Kui Sul on häid või halbasid kogemusi, mis on seotud hariduse saamise või töötamisega

Kirjuta meile!

Palu abi oma tugiisikult.

Kirjuta meile ka kuidas Sulle meeldis see raamat.

Meie aadress on:

**Eesti Vaimupuudega Inimeste Tugiliit
(EVPIT)
Tatari 12 hoovimaja
10116 TALLINN**

Meile võid saata e-posti aadressile

evpit@vaimukad.ee

Märgi kirjale ka oma nimi ja aadress või e-posti aadress

Täname!